

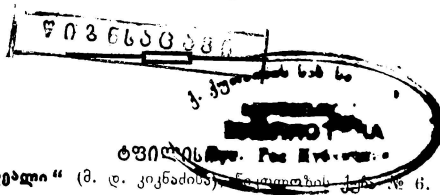
J 2564
2

ბაქოს წიგნების გამომცემი ამხანაგობა

ახალ ზელანდიაში.

თარგ. ვ. შავ — ლასა.

აგმა „იდეალი“ (მ. დ. კიკნაძის), წყნეთის ქუჩა № 6.
1906

ამხ. „კალამისაგან“

არსებობს მარტივია ამ-
საინა... დ... ს... გ... რ... ა...
სა... გ... ს... ს... ს... ს... ს...
გაღვიძებულ სურვილს წიგნის კითხვისას და, დრო
გამოშვებით, მიაწოდოს იაფ-ფასიანი სახალხო წიგ-
ნაკები თანამედროვე კითხვების შინაარსით. ამხა-
ნაგობა ურომას არ დაზოგავს და რამდენად მიახ-
წევს თვის-მიერ დასახულ მიზანს, — ეს, „ამხანა-
გობისაგან“ არა ნაკლებ, დამოკიდებული იქნება
მკითხველ საზოგადოების თანაგრძობისაგან.

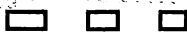
КУТАИСОДА № 4.

ს. რეზნოდსკაია

БИБЛИОТЕКА

отд. № XII 459

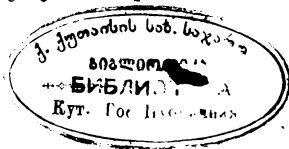
მ ი ნ ი ს

□ კანონმდებლობა

ახალ გელანდიაში.

თარგ. ვ. ასა—ლისა.

ტფილისი.

სტამბა „იდეალი“ (მ. დ. კეცაძისა) ნიკოლოზის ქუჩა № 6.

1906

მიწის კანონმდებლობა ახალ ზელანდიაში.

ჩვენზედ კარგათ მოშორებულ მხარეში, ეგრეთ წოდებულ ახალ ზელანდიაში, სცხოვრობდა ამ ასიოდე წლის წინად თითქმის განსაკუთრებით ველური ხალხი — კაცის მკამელები. ეხლა კი, ჩვენ დროში, ახალი ზელანდია ერთი უმდიდრეს ქვეყანათაგანია მთელ დედამიწის ზურგზედ, განათლებულ მცხოვრებლებით და ჩინებულ სახელმწიფო — საზოგადოებრივ წეს-წყობილებით. როგორ მოხდა ესეთი სასწაული?

თვით ახალი ზელანდია შესდგება რამდენიმე კუნძულისაგან, რომელთაგან ზოგ-ზოგი კარგათ მოზრდილია. ახალ ზელანდიის მთელი სივრცე უდრის ჩვენებურ (რუსეთის) ოთხიოდ გუბერნიას.

ეს მხარე პირველად ევროპიელებმა აღმოაჩინეს ამ 250 წლის წინეთ. მაგრამ სულ 80 წელიწადი იქნება, რაც იქ ევროპიელებმა დაიწყეს დენა და დასახლება; ამათში უმთავრესად კი ინგლისელები იყვნენ და სახელდობრ, ეგრედ წოდებული, მისიონერები, ე. ი, ის მღვდლები, რომლებიც ახალ ზელანდიაში მიდიოდნენ ქრისტიანობის საქადაგებლად იქ მცხოვრებ ველურ ხალხთა შორის. შემდეგ

იქითკენვე გასწიეს ვაჟრებმაც თავიანთი სავაჟრო გემებით და ვაჟრობისვე მიზნით ჩაუსახლდნენ ახ.- ზელანდიელებს. ევროპიელთა რიცხვს ახალ ზელანდიაში თან-და-თან ემატებოდა. ზოგმა ახლად გამოსახლებულებმა დაიწყო მიწების შესყიდვაც. ესენი მთელი ათასი დესეტინობით ყიდულობდნენ მკვიდრთაგან, როგორც იტყვიან, გროშის ფასად : თვით მკვიდრნი ცოტანი იყვნენ რაოდენობით, მიწა კი საკმარისი იყო. ამას გარდა ველურ მკვიდრთ ნაკლებათ გაეგებოდათ ფულის და მოტანილ საქონლის ფასი, რომლებშიდაც მიწებს სცვლიდნენ. ამასთანავე ევროპიელები უღმერთოდ ატყუილებდნენ მკვიდრთ და შესყიდულ მიწებს თავის ნებაზედ იზომავდნენ, უმიწისმზომელოთ. ამგვარად, სულ რამდენიმე წელწადში ევროპიელებს უკვე „შესყიდული“ ჰქონდა მთელ ახალ ზელანდიის ერთ მესამედზედ მეტი. ამ მიწების შესყიდვას, რა თქმა უნდა, ერთი მიზანი ჰქონდა — ადვილად გამდიდრებისა : რომ პირველად მიწები გროშის ფასში შეესყიდათ ღ შემდეგ, როცა ევროპიელთა გადასახლება ზელანდიაში გაცხოველდებოდა, სისხლის ფასებში გაესაღებინათ.

ამგვარ ჩარჩულ მიზნით 1837 წელში ინგლისში დაარსდა ინგლისელ კაპიტალისტთა მთელი ამხანაგობა, რომელმაც ძირითად თანხათ ერთი მილიონი მანეთი დასდო. წინეთ თუ მიწებს პატარა ნაჟერ-ნაჟერებათ ყიდულობდნენ, ახლა მოისურვეს ერთბაშათ დიდი ადგილების შეძენა. სამიოდე

თვის განმავლობაში ამ ამხანაგობამ შეიძინა შეიღ
მილიონ დესეტინაზე მეტი მიწა; რა თქმა უნდა
რომ ეს ამხანაგობაც მიწებს ყიდულობდა იაფად,
შეუბრალებლად ატყუებდა მკვიდრთ. საშუალო
რიცხვით თითო დესეტინა მიწა ამ ამხანაგობას
დაუჯდა თითო მანეთად. ადგილების შეძენის
შემდეგ ამხანაგობამ ძებნა დაუწყო ევროპა-
ში, იმ პირობით, რომლებიც მოისურვებდნენ ზელან-
დიაში გადასახლებას და იმათგან მიწების ნაჭერ-
ნაჭრათ შესყიდვას. ამ გვარ მსურველთა პირველი
ჯგუფი ინგლისელებისა მოადგა ახალ ზელანდიას
იანვარში 1840 წელს. ინგლისის მთავრობამაც
ისარგებლა ახალ ზელანდიაში ინგლისელების და-
სახლებით და იმავე წელიწადს გამოაცხადა ეს მთე-
ლი მხარე თვისს სამფლობელოსთან შემოერთე-
ბულათ.

პირველად ინგლისის მთავრობამაც ვერ გაბედა
ახალ-ზელანდიის შემოერთება ადგილობრივ მკვი-
დრთა ნებადაურთველად და ამ მიზნით მოლაპარაკე-
ბა გამართა ახალ-ზელანდიის ხალხის წინამძღო-
ლებთან. დიდი ხნის მოლაპარაკების შემდეგ დაიღო
პირობა, რომლითაც ინგლისის კოროლევა ახალ-
ზელანდიის კოროლევათაც აღიარებულ იქმნა. ახალ-
ზელანდიის მთელი ადგილ-მამული ადგილობრივ
მკვიდრთა საკუთრებად ჩაითვალა და ინგლისის
მთავრობას მხოლოდ უპირატესობა ეძლეოდა, სხვებ-
თან შედარებით, მიწის სყიდვაში და ბალოს ინგ-

ლისის მთავრობა ახალ-ზელანდიელებს აძლევდა ინგლისის მოქალაქის ყველა უფლებას, ე. ი. თავისუფლებას პიროვნებისა, სინილისისა, სიტყვისა, ბეჭედისა, კრებისა და კავშირისა. ეს პირობები თავის-თავად სასარგებლო იყო ზელანდიელებისთვის კიდევ იმიტომ, რომ ამას წინეთ უცხოელებისაგან შეძენილი მიწები აღიარებულ იქმნა არა კანონიერად. ამის შემდეგაც მიწა-ადგილის სყიდვა შეიძლებოდა მხოლოდ მთავრობის ნება დართვით. ამ გვარად, ინგლისის მთავრობის სასახელოთ, იქ ბოლო მოელო მოტყუებით მიწების შესყიდვას.

ევროპიელთა ახალშენების დასამკვიდრებლად კი ინგლისის მთავრობამ თვითვე დაიწყო მკვიდრთაგან მიწების შესყიდვა. ეგრეთვე წინეთ ინგლისის კაპიტალისტთა ამხანაგობის-მიერ ნაყიდი მიწები აღიარებულ იქმნა არა კანონიერად და ამ ამხანაგობის ხელში, შვიდ მილიონ დესეტინა მიწიდგან, დატოვებულ იქმნა მხოლოდ 90 ათასი დესეტინა. გადაშინჯულ იქმნა სხვა ევროპიელთა წინეთ მომხდარ ნასყიდობის პირობები და ყოველგან აღდგენილ იქმნა ადგილობრივ მკვიდრთა უფლებანი.

რა თქმა უნდა, რომ ამ ხნიდგან უფრო აჩქარებით დაიწყეს დასახლება ევროპიელებმა ახალ ზელანდიაში. განვითარდა მიწის დამუშავება და განსაკუთრებით პირუტყვის მოშენება (სახელდობრ ცვრისა), რაც მეტად სასარგებლო გამოდგა. ცვრის მოშენება, ერთი მხრივ, არ საქიროებდა მიწის და-

მუშავეებს, არ ითხოვდა ბევრ მუშა ხელს (მაშინ მუშაც მცირე იყო) და მეორე მხრივ მატყლის კაი ფასი და ადვილად გასაღება შეიძლებოდა ინგლისში, სადაც, როგორც ვიცით, ძალიან განვითარებულია ფეიქრობა.

მიწის დამუშავების განვითარებით და განსაკუთრებით პირუტყვის მოშენებით ახალ ზელანდიელებმა დაიწყეს გამდიდრება. ამასთანავე მოაწყვეს ფართო, რამდენიმე ათას დესეტინიანი ცხვრის საძოვარი ადგილები.

მაგრამ ახალი ზელანდია, ინგლისთან შეერთების უამიღვან განიგებოდა გამოგზავნილ ჩინოვნიკებისგან, რომელთაც გუბერნატორი მოთავობდა და მცხოვრებნი, თუმცა ყოველგვარ თავისუფლებებით სარგებლობდნენ, მაგრამ მოკლებულ იყვნენ პოლიტიკურ უფლებებს, ე. ი. ქვეყნის მართვა გამგეობაში არავითარ მონაწილეობას არ იღებდნენ. გადმოსახლებულ ინგლისელებმა, ახალ-ზელანდიის შეერთების შემდეგ, მეცადინობა დაიწყეს თვითმართველობის მოსაპოებლად, ე. ი. ისეთ პოლიტიკურ უფლებებისა, როგორითაც ისინი სარგებლობდნენ წინეთ სამშობლო ინგლისში. მაგრამ, რადგანაც ინგლისის მთაწრობა, როგორც გამოცდილი გავილ საუკუნეების მწარე მაგალითებით, მხოლოდ მაშინ უთმობს ხალხს, როდესაც იგი რასმე დაბეჯითებით ითხოვს, ამიტომ ახალ ზელანდიაშიაც, ხალხის მედგარ მოთხოვნის საპასუხოთ, 1853 წელს

შემოდებულ იქმნა ადგილობრივი თვითმმართველობა, ე. ი. მართვა — გამგეობა გადავიდა ხალხის მიერ ამორჩეულ კრებულის-ხელში, გუბერნატორის უფლება კი თანდითან დაეცა.

რა თქმა უნდა, რომ თვითმმართველობის შემოდების დროს პოლიტიკური უფლებანი მიენიჭათ არა მარტო ინგლისელებს, არამედ ყველა ადგილობრივ მკვიდრთაც. სწავლა-განათლების ფესვის გადგმამ მკვიდრთა შორის ძალიან გააუკეთესა მათი ზნე-ჩვეულებანი. თქმა არ უნდა, რომ ეხლანდელ მკვიდრ ახალ ზელანდიელებს თითქმის საერთო აღარაფერი აქვთ თავიანთ მამა-პაპა კაცი კამიებთან. ინგლისის მთავრობას სულაც არ შეშინებია და პოლიტიკური უფლება მისცა ამ ევლეურ ხალხსაც კი და ეს საშუალება არამც თუ სახიფათო არ გამოდგა, პირიქით უფრო მალლა დააყენა ეს მხარე სხვა ქვეყნებზედ.

ეხლა ახალ-ზელანდიას მართავს და განაგებს ხალხის მიერ ამორჩეულ წარმომადგენელების პალატა, ამორჩეული საყოველთაო, პირ-და-პირი თანასწორ და დახურულ კენჭის ყრით, განურჩევლად სქესისა და სარწმუნოებისა.

ამგვარად, [1853] წლიდგან ახალ-ზელანდიის მართვა-გამგეობა თვით ხალხისვე ხელშია. ამასთანავე ჯარის ყოლაც აქ საკიროებას არ შეადგენს, რადგანაც ეს მხარე კუნძულებზედ მდებარეობს, მეზობლად არაფინ ჰყავს რომ ომი აუტეხოს; იქა-

ური მთავრობა კიდევ, რა თქმა უნდა, „ინაურ მტრად“ ვერ ჩასთვლის თავისივე ამომრჩეველ ხალხს: იქ ჩინოვნიკები საკიროებას არ შეადგენენ, რადგანაც ყოველგვარი თანამედობა ხალხისვე-მიერ ამორჩეულ პირთ აბარიათ. რაც შეეხება პოლიციას, ეს უკანასკნელი ერთიან ექვემდებარება საქალაქო და სასოფლო-საერობო თვითმართველობათ. პოლიციელთ ნიშნავენ ღ ითხოვენ ესევე დაწესებულებანი, მაშასადამე პოლიციელნი ხალხის წინააღმდეგ ვერაფრითარ გზით ვერ წაველენ და ამის გარდა პოლიციელნი იქ გაცილებით ნაკლებ საკიროა, ვიდრე ჩვენში.

აი ამ პირობებში მოხდა ის სასწაული, რომ რაღაც რამდენიმე ათეულ წელიწადში აღორძინდა სამაგალითო სახელმწიფო და აღორძინდა ჩინოვნიკობის წყალებით კი არა, არამედ თვით თავისუფალ და უფლების მქონე ხალხის ხელით; შეიქმნა ის, რის შექმნასაც ვერსად შესძლებდა ჩინოვნიკები და მთავრობა ასეულ წლების განმავლობაშიაც კი. იმ ხნიდგან კი, რაც ადგილობრივი მართვა გამგეობა გადავიდა ხალხის ხელში „მიწის საკითხს“ უფრო მეტი ყურადღება მიექცა.

უპირველესად ხალხის მთავრობის ყურადღება მიიქცია ღიდრონ მამულების არსებობამ. რადგანაც შემდეგში შესაძლებელი იყო, რომ ამ მხრის ადგილმამულების უმეტესი ნაწილი ხელში ჩაეგდო რამდენსამე მდიდარს კაცს, ამიტომაც ხალხის მთავ-

რობამ გადასწყვიტა ფრთა შეეკვეცა ასეთი მისწრაფებისათვის. ამ მიზნით შემოღებულ იქმნა იმ გვარი განსაკუთრებული დიდი გადასახადები დიდ მამულებზედ, რომ დიდ-მამულების ქონა ამის შემდეგ პირდაპირ საზარალო შეიქმნა.

1900 წელს ახალ ზელანდიაში ითვლებოდა 103,000 მიწის მესაკუთრე, ამათგან 13,000 მსხვილი მემამულე, რომლებიც იხდიდნენ განსაკუთრებულ მიწის ღირსს და 90,000 იყო წვრილი და საშუალო მესაკუთრენი, რომლებიც ამ გვარ გადასახადს არ იხდიდნენ. ამ კანონის წყალობით ზოგი მსხვილი მემამულე იძულებული გახდა თავისი მიწები გაეყიდა. მაგ. ერთ მემამულეს 29,000 დესეტინა მიწა ჰქონდა, რომელსაც ცხვრის საბალახოთ ჰქონდა გაშვებული. ჰყავდა სულ 20 მუზა (მწყემსი) და მხოლოდ ცხვრის გაკრეკის დროს, ცოტაოდენი ხნით, ჰქირაობდა მეჰ მუშას, დანარჩენ დროს კი ამოდენა მიწით ხალხის მაგიერ იკვებებოდა ცხვარი და მათი პატრონი. როცა კი განსაკუთრებული მიწის ღირსი დაწესდა და ამ მემამულეს დიდი ღირსის გადახდა მოუხდა, ცხვრის ყოლაც საზარალო შეექმნა, გადასწყვიტა მიწის გაყიდვა. ეს მიწა მთავრობამ შეისყიდა და, დაჰყო რა პატარ-პატარა ნაკრებათ, ხელ მოკლე მცხოვრებთ დაურიგა. ეხლა იქ 300 მეოჯახეა დასახლებული, რომელნიც ხენათესვას მისდევენ და მიწის შემოსავალმაც ერთი ოთხათ იმატა.

ამ გვარ მსხვილ მამულების შესასყიდათ და შემდეგში პატარ-პატარა ნაქრებად დასარიგებლად, მთავრობა წლითიწლობით მეტ ფულს ხარჯავდა და ჩვენ დროში ამ მიზნით იხარჯება უკვე ხუთ მილიონ მანეთამდე.

რადგან იყვნენ ისრეთი მსხვილი მემამულენიც, რომელთაც მაინც თავის მამულის გაყიდვა ეძნელებოდათ, ამიტომ მთავრობამ (ანუ, უკეთ რომ ესთქვათ, თვით ხალხმავე, თვის მიერ ამორჩეულ წარმომადგენლებით) შემოიღო სავალდებულო მიწის გამოსყვიდვა, ე. ი. თუ მსხვილ მემამულეს ნებაყოფლობით მიწის გაყიდვა არ უნდოდა, მაშინ თვით მთავრობა აიძულებდა. და ამ გვარ მიწას აფასებდა განსაკუთრებულათ ამორჩეული მსაჯულთა კრებული. მიწების სავალდებულო გამოსყიდვის კანონები შემოღებულ იქმნა 1894 და 1896 წლებში; ამ კანონების შემოღების 4-ე წლის შემდეგ მთავრობამ შეისყიდა 77 მამული (12-ე ათასი დესეტინა, ანუ ჩვენებურათ --- 250 ათასი დღიური), რაზედაც დევხარჯა 16 მილიონ მანეთზედ მეტი. რა თქმა უნდა რომ, თუ მთავრობა ხალხისაა, ის არც დაიშურებს ხალხისთვის ფულს.

თუმცა ეს ზომებიც საკმარისი არ გამოდგენდა ამიტომ მთავრობამ უმალ გადასწყვიტა შეეზღუდა დიდი მამულების შეძენა კერძო პირთათვის. ეს ზომა მით უფრო ადვილი იყო, რომ უკვე არსებულ კანონების ძალით, საზოგადოთ არავითარი მიწის

ყიღვა არ შეიძლებოდა მთავრობის ნებადაურთველად. ამ მიზნით შემოღებულ აქმნა კანონი, რომლის ძალითაც არაგის შეეძლო შეესყიდა პირველ ხარისხის მიწა 240 დესეტინაზედ მეტი და მეორისა, მდამიო ღირსებისა, 750 დესეტინაზედ მეტი; ამასთანავე ვისაც უკვე ჰქონდა მიწა ამ განსაზღვრულ ზომისა, ან ზედ მეტიც, — ის უფლებას მოკლებული იყო კიდევ ეყიდა. ამ კანონების ძალით ბოლო მოეღო დიდი მიწა ადგილს მფლობელობას.

ამასთანავე უნდა შევნიშნოთ, რომ ახალ ზელანდიაში ჯერ-ჯერობით მიწის გამწვავებული მოთხოვნილება არ არსებობს და იგი ყველამსურველს ყოფნის ამიტომ, ექვი არ არის, რომ ზელანდიის მთავრობა შემდეგში, თანდათან, შეამცირებს მიწის იმ განსაზღვრულ რაოდენობასაც, რამდენიც ეხლა ნება დართულია. ბოლოს კი, რე იქმნება ახლო მომავალშიც, აუცილობლების გამო, ახალ-ზელანდიის ხალხი მივა იქნობამდე, რომ მსურველს იმ ზომის მიწის შეძენის ნებას მისცემს, რამდენის დამუშავებასაც თვითვე შესძლებს, სხვა დაქირავებულ მუშახელის დაუხმარებლად.

იმ მიზნის მისახწვეად კი, რომ გაავრცელოს წვრილი მიწათმფლობელობა, მთავრობა სკდილობს შესყიდული მიწები დაჰყოს პატარ-პატარა ნაჭრებად, — უკანასკნელ დროს თითო 40 დესეტინამდე და ნაკლებიც.

რომ მიწის ყიდვა შესძლოს, არა მარტო შეძლებულმა, არამედ ხელ-მოკლებმაც, მთავრობა მსურველთ აძლევს მცირე სარგებლიან სესხსაც (4" „წლიურად) პირუტყვის და იარაღის შესაძენათ და შენობის დასადგმელად. ამ გვარად უსახსროსაც კი შეძლება ეძლევა, არამც თუ მიწა შეიძინოს, არამედ ოჯახიც კი მოაწყოს ისრე, რომ ჩარჩს ხელში არ ჩაუვარდეს.

ამგვარათვე, ვისაც ყიდვა არა სურს მიწისა, შეუძლიან იჯარით აიღოს რამდენიმე წლით და ამასთანავე, თუ შემდეგში მოისურვა, შეუძლია შეისყიდოს იჯარით აღებული მიწა. მთავრობა ამისთანა მოიჯარადრებსაც აძლევს მცირე — ფასიან სესხს სახლკარის მოსაწყობათ.

როგორცა ხედავთ, ახალ-ზელანდიის მთავრობა, როგორც ხალხის ნამდვილი წარმომადგენელი, გულდასმით სცდილობს, რომ მიწა მშრომელ ხალხის ხელშივე იყოს. აქედგან კიდევ ის გამომდინარეობს, რომ ხალხზედ გული შესტკივა მხოლოდ თვით ხალხისვე წარმომადგენლებს და არა კაროლებს, ხელმწიფებს და იმათ ჩინოვნიკებს. აი ამიტომაც სახელმწიფო დუმაში, პალატაში, წარმომადგენლები უნდა არჩეულ იქმნენ უეჭველად მთელი ხალხის მიერ, ყველა მოზრდილ მცხოვრებელთაგან.

ყველა ამასთან ახალ ზელანდიაში თან და თან ერცელდება ის შეხედულება, რომ მიწა არ შეიძლება ეკუთვნოდეს კერძო პირთ, თუნდაც კი წვირილ

მესაკუთრეთაც კი (გლეხობას) არამედ, უნდა შეადგენდეს სახელმწიფო საკუთრებას, საკუთრებას მთელი ხალხისას

იმიტომ კი, რომ ესეთი შეხედულობა ცხოვრებაშიც განხორციელდეს, და კერძო საკუთრება მიწაზედ ნამდვილად მოისპოს, ამ უკანასკნელ დროს, ახალ-ზელანდიის მთავრობამ მიწების გაცემა დაიწყო. ამა თუ იმ მოკლე ვადით კი არა, არამედ, როგორც ამბობენ, სამუდამო იჯარით, ანუ 999 წლ. ვადით.

80,000 დესეტინა მიწიდგან. რომელიც იქაურ მთავრობას 1899 წელში იჯარით გაუცია, ნახევარზედ მეტი სამუდამო იჯარითაა დათმობილი. ამ გვარ პირობებში მიწის მესაკუთრეთ რჩება სახელმწიფო, და მიწის მფლობელათ მოიჯარადარე; ამ გვარ სამუდამო იჯარით გაცემული მიწა, არას დროს და არავითარ პირობებში აღარ გამოისყიდება, კერძო საკუთრებათ აღარ გადიქცევა.

თუ იმასაც გავიხსენებთ, რომ ახალ-ზელანდიაში არსებობს კანონი მიწების სავალდებულო შესყიდვის გამო, მაშინ, მთავრობამ თუ მოიწადინა, თან და თან შეუძლია შეისყიდოს მიწები კერძო მემამულეთაგან და გადააქციოს საზოგადოების საკუთრებად.

ნათქვამიდგან შეიძლება გავითვალისწინოთ, თუ შემდეგში რა მსვლელობას მიიღებს განვითარება მიწის კანონმდებლობისა და ბოლოს როგორ ახალ წეს-წყობილებამდე მივა.

მთელი მიწა საკუთრებას უნდა შაადგენდეს მთელი სახელმწიფოსას, მთელი ხალხისას. ყველას შეუძლია ისარგებლოს მხოლოდ იმოდენა მიწით, რამოდენის დამუშავებასაც შესძლებს სხვა დაქირავებულ მუშა ხელის დაუხმარებლად.

ხალხისვე მიერ ამორჩეულნი პირნი ანაწილებენ მიწებს სოფლების შორის მცხოვრებთა რაოდენობის მიხედვით. ამასთანავე მიწაზედ არავინაა მიჯაჭვული და ყველას სურვილზედაა დამოკიდებული, როგორც შესვლა, ისრე გამოსვლა საზოგადოებრივად. არავითარი ურთიერთ პასუხის მგებლობა, არავითარი გადასახადები, მიწის მცირე იჯარის გარდა, არ არსებობს. ამ პირობებში, ყველა, ვინც კი მუშაობას მოისურვებს, ყოველთვის იშოვნის საკირო მიწას და საზოგადოება და მთავრობა ყოველთვის მისცემენ სახსარს სახლ-კარის მოსაწყობათ, მით უმეტესად, რამ არამც თუ მიწა, არამედ სასოფლო-სამეურნეო იარაღი და პირუტყვიც კერძო საკუთრებას არ შეადგენს, არამედ საზოგადო, --- ანუ სხვანაირად რომ ვსთქვათ, საზოგადო მიწა მუშავდება საზოგადოებისვე იარაღით და საქონლით. ამ გვარ საზოგადოებრივ წესწყობილებაში ადგილი არა აქვს არც მემამულეს, არც ჩარჩს და მყველფავს; არ არიან ღარიბები და შიმშილიც არ არსებობს.

აი რა გვარი ახალ წეს-წყობილებისაქენ დაიწყო განვითარება ადგილ-მამულეების ~~სახსარსა და სახლ-კარის მოსაწყობათ~~ ახალ ზელანდიის ბედნიერ კუთხეში.

ამხანაგობა „კლამის“ გამოცემანი:

1. ზღაპარი წყლის შესახებ, ბელლამისა, თარგმანი და დედაძისა. 4 კ.
2. ოლქობრივი თვითმართველობა, კაბანოვისა, თარგ. რ. ხირსელისა. 3 კ.
3. მიწის კანონმდებლობა ახალ ზელანდიაში კაბანოვისა, თარგ. გ. ახა—ლისა. 4 კ.
4. ბოვშვის მოვლა, პედაგოგიური წერილები დედებთან, აღ. ნათაძისა 25 კ.

ზემოთ აღნიშნულ გამოცემათა შეძენა შეიძლება: **ტფილისში** — ქ. შ. წ. - ქ. საზოგადოების, გადილიას და მერკვილაძის წიგნის მაღაზიებში, **ქუთაისში** — ის. კვიციანიძის ჟურ. - გაზ. კანტ. „კოლხიდაში“, **ბათუმში** — ამხ. „გეორგიას“ კანტ. და ტრ. ინასარიძესთან, **ბაქოში** — ქართ. - რუსულ სამკითხველოში და მასწ. რ. ნაცვლიშვილთან და ქ. **დერბენტში** - მასწ. აღ. ნაცვლიშვილთან.

უკეთუ ვინმე ავტორს დასაბეჭდათ დამზადებული აქვს ორიგინალური ან წინათარგმნი პატარა თხზულებანი თანამედროვე სოც. - ეკონ. შინაარსისა და გამოცემაზედ ამხანაგობასთან მოისურვებს მოლაპარაკებას, ყოველგვარ ცნობის მისაღებათ უნდა მიმართოს ტფილისში: **Управл. Госуд. Имущест.** გიორგი სალარიძეს.

